

Tình yêu lứa đôi

TRONG CA DAO VIỆT NAM

PHẠM DANH MÔN
(sưu tầm, chỉnh lý)

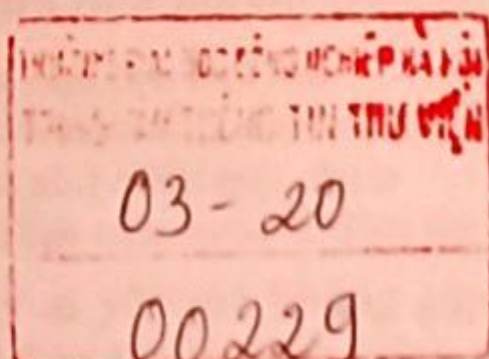

NHÀ XUẤT BẢN VĂN BÁCH KHOA

PHẠM DANH MÔN

(Sưu tầm, chỉnh lý)

TÌNH YÊU LỬA ĐÔI
TRONG CA DAO VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN TỬ DIỄN BÁCH KHOA

Ngây nào em nói em thương
Như trăm mà để trong rương chắc rồi.
Bây giờ khóa rớt, chìa rơi
Rương long, nắp lòng bay hơi mùi trăm.

Và những lời trách móc:

Trách người quân tử bạc tình
Chơi hoa rồi lại bẻ cành bán rao.

- **Tình yêu đơn phương** cũng là một mảng đề tài với số lượng bài ca dao không nhỏ:

Đêm qua nằm ngủ sập vàng
Trông xuống sập bạc thấy chàng nằm không.
Vội vàng cởi áo đắp chung
Tình ra em vẫn nằm không một mình.

- **Những nỗi nhớ nhung** là tâm trạng chung của những người đang yêu cũng được mô tả trong nhiều bài ca dao:

Đêm nằm gốc thị mơ màng
Thị thơm mặc thị, nhớ chàng quên ăn.
Ngày ngày ra đứng bờ sông
Trông xa, xa tít cho lòng em đau.
Nhớ ai đứng túi, ngồi sầu
Mình ve sương tuyết bao lâu mà mòn.

- **Những ước mong trong tình yêu**

Anh còn son em cũng còn son
Ước gì ta được làm con một nhà!
Đêm nằm tàu chuối có đôi
Hơn năm chiếu tốt lẻ loi một mình.

- **Yêu nhau chênh lệch về hoàn cảnh xã hội**

Em xinh như đóa hoa sen
Phận anh bèo bọt chẳng chen được vào.
Bao giờ gió cả, mưa rào
Cho sen chìm xuống, bèo trôi lên trên.

Ta còn thấy **khát vọng được tự do yêu**:

Vì đâu cha đánh, mẹ treo
Dứt dây té xuống, em theo đến cùng.
Dầu mà đan rọ thả sông
Trôi lên trôi xuống, em không bỏ chàng.

- Tình cảm và quan hệ vợ chồng

Người Việt Nam rất trân trọng cuộc sống gia đình. Những bài và câu ca dao về **tình cảm và quan hệ vợ chồng** cũng cho chúng ta thấy mọi mặt trong mối quan hệ này.

+ Tình cảm vợ chồng

Gái thương chồng đang đông buổi chợ
Trai thương vợ nâng quai chiều hôm.
Mẹ cha bù mớm nâng niu
Tội trời đành chịu không yêu bằng chồng.

+ Hôn nhân hạnh phúc

Sáng trăng giải chiếu hai hàng
Bên anh đọc sách, bên nàng quay tơ.
Đêm hè gió mát trăng thanh
Em ngồi canh cửi còn anh vá chài.
Trên đồng cạn dưới đồng sâu
Chồng cày, vợ cấy, con trâu đi bừa.

+ Hôn nhân bất hạnh

Xưa kia ở cùng mẹ cha
Mẹ cha yêu dấu như hoa trên cành.
Từ ngày tôi về cùng anh
Anh đánh, anh chửi, anh tình phụ tôi...

+ Ứng xử trong gia đình

Chồng giận thì vợ bớt lời
Cơm sôi bớt lửa chẳng đời nào khế.
Đang khi chồng giận mình đi
Hết khi nóng giận đến khi vui vầy.
Ngãi hơn như bát nước đầy
Bưng đi mà đổ hột rây đựng dàu.

**+ Cảnh chồng già, lấy chồng sớm,
lấy chồng nghèo, chồng không ra gì**

Hôn nhân xưa "cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy", là hôn nhân gả bán, nên có biết bao cảnh ngang trái, mà nạn nhân thường là phụ nữ.

Cảnh lấy chồng tảo hôn:

Chồng em thì thấp một gang
Vết mũi chưa sạch, ra đàng đánh nhau.
Nghĩ mình càng tui càng đau
Trách cha trách mẹ tham giàu khổ em.

Lấy chồng già:

Đêm nằm tưởng cái gối bông
Giật mình gối phải râu chồng nằm bên.
Sụt sùi tui phận hờn duyên
Oán cha trách mẹ tham tiền bán con.

Cảnh lấy chồng không ra gì, người phụ nữ đau khổ:

Anh ham xóc đĩa cò quay
Máu mề cờ bạc, lại hay rượu chè.
Eo sèo công nợ tứ bề
Kẻ lười người kéo, ê chề lắm thay.
Nợ nần em trả, chàng vay
Kiếp em là kiếp kéo cày đứt hơi.

+ Cảnh góa bụa, đơn côi, làm lẽ

Chúng ta không khỏi xót xa, thương cảm cho những số phận không may mắn, phải sống trong cảnh cô đơn vô vò.

Đêm nằm vô vò
Một xó giường không
Trời ơi, có cực hay không?
Người năm bảy vợ, người không vợ nào!
Lấy chồng làm lẽ khổ thay
Đi cấy, đi cày chị chẳng kể công.
Đến tối chị giữ lấy chồng
Chị cho manh chiếu nằm không nhà ngoài.

+ Lấy vợ hư

Nhưng đàn ông lấy phải vợ hư, vợ không ra gì cũng là nỗi bất hạnh:

Bây giờ tiền hết, gạo không
Anh ơi trở lại mà trông lấy hòm.
Bao giờ tiền có, gạo còn
Bây giờ tôi lại giữ hòm cho anh.

Anh đánh thì tôi chịu đòn
Tính tôi hoa nguyệt mười con chẳng chừa.

Chồng đi thì có chồng nhà
Hơi đâu mà đợi chồng xa trở về.

+ Lấy vợ đảm

Và thật hạnh phúc cho người đàn ông lấy được vợ đảm đang chăm ngoan:

Việc nhà em liệu lo toan
Khuyên chàng học tập cho ngoan kéo mả.
Nửa đêm ân ái cùng chồng
Nửa đêm về sáng gánh gồng ra đi.

+ Hình mẫu người chồng tốt, người vợ tốt

Đã sinh ra sống ở đời
Trai thì trung hiếu đôi vai cho tròn.
Gái thì trinh tĩnh lòng son
Sớm hôm gìn giữ kéo còn chút sai.

- Những câu ca dao trào lộng về tình yêu lứa đôi

Dù vất vả cực nhọc, cha ông ta luôn lạc quan, vui tươi. Ai cũng phải cười vui khi đọc những câu ca dao trào lộng về tình yêu.

Đang khi lửa tắt cơm sôi
Lợn kêu, con khóc, chồng đòi tòm tem.
Bây giờ lửa đã cháy lên
Lợn no, con nín, tòm tem thì tòm!

Chồng hen mà lấy vợ hen
Đêm nằm nó kéo như kèn tiến quân.

- Quan niệm về tình yêu lứa đôi, tình vợ chồng

Những quan niệm về tình yêu cũng muôn màu muôn vẻ. Mỗi lứa tuổi, mỗi tầng lớp xã hội có cách nhìn nhận riêng về tình yêu.

Chẳng thà giục mã về không
Không thêm cướp vợ, tranh chồng người ta.
Thay quần, đổi áo thì xinh
Thay chồng đổi vợ, kẻ khinh người cười.

Nhưng còn có những quan niệm khác.

Áo người mặc đoạn, cời ra
Chồng người ta mượn canh ba lại hoàn.

Những quan niệm được đưa ra trong sách này không để bênh vực, cổ vũ hay phản đối quan niệm nào mà để độc giả chiêm nghiệm, suy ngẫm mà thôi.

- Những lời răn dạy nhắc nhở

Chúng ta còn thấy trong kho tàng cao dao những lời răn dạy, nhắc nhở mà thế hệ trước đã để lại.

Yêu nhau quá đổi nên mê
Tình ra mới biết kẻ chê người cười.
Vợ ta dù có quê mùa
Thì ta vẫn cứ sớm trưa vui cùng.

Những câu, bài ca dao giới thiệu sản vật hay đặc điểm địa phương nhưng được thể hiện qua tình yêu lứa đôi cũng được đưa vào sách này.

Hỡi cô thắt lưng bao xanh
Có về Vạn Phúc với anh thì về!
Vạn Phúc có gốc cây đề
Có sông tắm mát có nghề ươm tơ.

Đọc xong tất cả chúng ta càng thấy yêu hơn cuộc sống mà chúng ta đang sống vì chúng ta được yêu người mình yêu, được kén chọn bạn đời trăm năm, được tự quyết định về cuộc sống lứa đôi của mình.

2. TRÌNH BÀY SÁCH VÀ CÁCH SỬ DỤNG SÁCH

- **Để giúp thuận tiện** trong tìm và tra cứu, các bài và câu ca dao trong sách được sắp xếp theo vần chữ cái. Tuy nhiên, đây chưa thể coi là một cuốn từ điển thực sự vì sách chưa cung cấp được đầy đủ mọi thông tin cần thiết về một câu hay bài ca dao được dùng làm mục từ. Việc sắp xếp theo vần chữ cái không phải là chức năng chính yếu của sách mà chỉ là tính năng hỗ trợ để độc giả có thể tra, tìm một câu, một bài nhanh hơn so với không sắp xếp.

Từ đầu tiên của câu, bài ca dao sẽ quyết định vị trí câu, bài ca dao đó theo thứ tự vần chữ cái. Nhưng có những bài, câu ca dao có nhiều biến thể khác nhau từ đầu tiên, sẽ làm cho vị trí của chúng khác nhau. Ví dụ:

Anh đi trúc chùa thành mặng
Anh về trúc đã cao bằng ngọn tre...

Với:

Khi đi trúc chùa thành mặng
Khi về trúc đã cao bằng ngọn tre.

Không thể lặp lại cả bài ở các vần khác nhau chỉ khác nhau từ đầu tiên vì như vậy lặp nội dung. Bởi vậy, nhiều trường hợp, nếu bạn tra ở vần nào đó không thấy bài bạn cần thì hãy thử suy đoán một biến thể khác của từ đầu tiên, thường là với những từ phủ định như "đừng", "chẳng", "không", "chưa", vv.

Ví dụ:

Đừng thấy duyên muộn mà phiền
Tuy rằng duyên muộn có tiên đợi chờ.

nếu bạn không thấy có ở vần Đ thì hãy thử tra ở vần C:

Chớ thấy duyên muộn mà phiền
Tuy rằng duyên muộn có tiên đợi chờ.

Những từ tiếp sau trong câu sẽ quyết định vị trí câu hay bài trong vần bắt đầu bằng từ thứ nhất nên phạm vi nhỏ hơn.

Chồng em áo vải* em thương
Chồng người áo gấm xông hương mặc người. (1)
*Hoặc: rách.

sẽ đứng trước

Chồng em **đâu** phải trâu cày
Mà cho chị mượn cả ngày lẫn đêm.

Nếu một câu có nhiều biến thể thì thường là không ghi cả câu biến thể mà chỉ thêm phần biến thể ở chú thích, như trong câu (1) vì biến thể của câu (1):

Chồng em áo **rách** em thương
Chồng người áo gấm xông hương mặc người.

- **Thứ tự theo vần** trong sách được thực hiện theo quy tắc áp dụng trong **Từ Điển Bách Khoa Việt Nam** (Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa Việt Nam, 1995-2005). Trong đó, phần chữ cái theo Bảng chữ cái tiếng Việt (Xem *Bảng chữ cái Tiếng Việt và Mục lục*); thanh điệu theo trật tự: *không* (hay thanh ngang), *huyền*, *hỏi*, *ngã*, *sắc*, *nặng*.

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

Tác giả

Bảng chữ cái tiếng Việt và Mục lục

Trang			Trang		
1.	A a	14	16.	N n	316
2.	Ă ă	46	17.	O o	372
3.	Â â	49	18.	Ô ô	373
4.	B b	50	19.	Ơ ơ	375
5.	C c	72	20.	P p	378
6.	D d	156	21.	Q q	386
7.	Đ đ	164	22.	R r	392
8.	E e	204	23.	S s	408
9.	Ê ê	223	24.	T t	418
10.	G g	224	25.	U u	532
11.	H h	248	26.	Ư ư	532
12.	I i	270	27.	V v	536
13.	K k	272	28.	X x	554
14.	L l	284	29.	Y y	562
15.	M m	308			